

Marijan Rastić

Državni arhiv u Zagrebu
Opatička 29
Zagreb

OBLICI IZOBRAZBE ARHIVISTA U HRVATSKOJ

UDK 378.6:930.25](497.5)(091)

Pregledni članak

U tekstu "Oblici izobrazbe arhivista u Hrvatskoj" autor je dao prikaz spoznaja i nastojanja arhivskih stručnjaka od sredine XIX. stoljeća do današnjih dana o problemu sustavnog obrazovanja arhivskih djelatnika. Osobito je ukazano na učinkovite prijedloge Uredbe iz 1940, poslijeratne reorganizacije i proširenja arhivske djelatnosti te seminara iz 1960. godine, pa sve do konačnog rješenja iz 1997. godine, tj. sustavne izobrazbe arhivskih djelatnika u Hrvatskoj.

Dok su u različitim granama kulture, znanosti, tehnike, gospodarstva i dr. već davno postojale škole za izobrazbu i usavršavanje djelatnika potrebnih za te djelatnosti, za područje arhivistike sve do 1971. godine u Hrvatskoj nije bilo takvih škola.

Istina je da arhivski djelatnik već odavno postoji, ali najčešće samo kao prućeni stručnjak koji se formirao uglavnom radom u samome arhivu.

Problem se nije iscrpljivao samo u potrebi organiziranja izobrazbe i stručnog usavršavanja djelatnika s visokom ili višom školom, već i onih sa srednjom spremom i kvalificiranih djelatnika za različite potrebe rada u arhivima, ali i u pismohranama. Sustavnom izobrazbom ovih djelatnika nije se nitko bavio.

Treba zabilježiti i činjenicu, da naša stručna literatura nije bogata tekstovima nastavnog značaja; u tom smislu treba prihvatiti mišljenja mnogih autora koji su o tom nedostatku pisali i govorili.

Spoznaju o potrebi izobrazbe arhivista bilježimo već u vrijeme povjesničara Ivana Kukuljevića Sakcinskog, koji je od 1848. do 1860. bio "zemaľjski arkivar" (tj.

ravnatelj arhiva), a kasnije se uključio i u rasprave o položaju Zemaljskog arhiva Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije¹. Osnovna mu je zamisao bila učiniti Zemaljski arhiv središnjom arhivskom ustanovom. On naglašava značenje arhiva za hrvatsku povijest, počinje izdavati isprave, predlaže povećanje broja službenika u arhivu te nabavu stručne literature za njihovu što bolju izobrazbu i suvremeniji pristup obradi arhivskog gradiva.²

Zakonom o Zemaljskom arhivu (1870) Arhiv se sve više otvara stručnoj i znanstvenoj javnosti. Uviđajući potrebu što boljeg arhivističkog obrazovanja budućih povjesničara, profesor Tadija Smičiklas je od Zemaljske vlade ishodio dozvolu za rad studenata u Arhivu.³

Važan događaj za hrvatsku historiografiju i arhivistiku je i pokretanje časopisa *Vjesnik Kraljevskog Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva* u Zagrebu. Taj je časopis u arhivistici i drugim pomoćnim povijesnim znanostima imao važno i zapaženo mjesto. Objavljujući arhivsko gradivo i stručne arhivističke priloge (članci, inventari i dr.) u znatnoj je mjeri doprinio i obrazovanju arhivskih službenika.⁴ Uostalom, tu je zadaću "Vjesnika" spomenuo u programskom uvodniku časopisa ravnatelj Arhiva Ivan Bojničić.⁵

Nova serija *Vjesnika Kraljevskog državnog arhiva* (nakon 1925), pod uredništvom Emila Laszowskog, nastavlja objavljivanjem arhivskoga gradiva te priloga iz arhivstike, genealogije, sfragistike i heraldike. U tom pogledu "Vjesnik" je i dalje imao važnu funkciju u izobrazbi arhivskih službenika.

U uvodnom tekstu "Vjesnika..." za 1940. urednik časopisa (ujedno i ravnatelj Državnog arhiva) Josip Nagy, između ostalog, naglašava potrebu sustavnog obrazovanja arhivista. Tu potrebu će Josip Nagy uvrstiti i u nacrt teksta Uredbe o arhivima Banovine Hrvatske iz 1940. (koja, nažalost, zbog tadašnjih prilika nije niti ušla u proceduru donošenja). On u nacrtu Uredbe predlaže (praktično je Uredba nacrt zakona o arhivima Banovine Hrvatske), da je za stupanje u arhivsku službu potrebna:

a) fakultetska sprema: filozofski fakultet (povijesne, filološke ili književne znanosti), pravni ili teološki fakultet ili visoka ekonomsko-komercijalna škola,

b) diploma arhivske grupe na Filozofskom fakultetu (nacrt Uredbe, nažalost, ne objašnjava ovaj zahtjev, pa ga je moguće i različito tumačiti),

¹ Bernard Stulli, Zakon o uređenju Zemaljskog arhiva u Zagrebu iz godine 1870. Spomenica Josipa Matasovića (1892–1962), Zagreb, 1972.

² Josip Kolanović, Arhivi u SR Hrvatskoj, Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SR Hrvatska, (dalje: Pregled) Beograd 1984, str. 16–17.

³ Pregled, str. 52.

⁴ Arhivski vjesnik XXIII, Bibliografija 1899 – 1979, Zagreb 1980.

⁵ Isto, str. 3–6.

c) pohađanje arhivske škole kod Banovinskog arhiva u Zagrebu i propisani ispit na ovoj školi (u nacrtu Uredbe napominje se da će se posebnom uredbom urediti organizacija i rad ove škole) i

d) znanje latinskog i još dvaju svjetskih jezika prema potrebama pojedinih arhiva.

U nacrtu Uredbe navodi se, da "...ravnatelj Banovinskog arhiva u Zagrebu upravlja Arhivskom školom, određuje i brine se za redovito održavanje predavanja i vježbi, predlaže banu Banovine Hrvatske organizatorne i reformatorne osnovne za ovu školu, predlaže lica iz broja arhivskih činovnika ili izvana, koja na ovoj školi mogu držati predavanja i vježbe, predsjedava ispitnim povjerenstvima za održavanje ispita na Arhivskoj školi i kao predsjednik tog povjerenstva potpisuje, uz ostale članove ispitivače, svjedodžbe."⁶

Zanimljivo je spomenuti da nacrt Uredbe navodi i "...u roku od četiti godine, nakon izobrazbe u Arhivskoj školi svaki arhivski činovnik stiče potpunu kvalifikaciju za arhivsku službu."⁷

Osim uvjeta koji se primjenjuju za arhiviste "... Ravnatelji, savjetnici i tajnici arhiva moraju imati još i doktorsku diplomu filozofskog, pravnog ili teološkog fakulteta ili visoke ekonomsko-komercijalne škole."⁸

Nacrt Uredbe ne govori o izobrazbi ostalih profila djelatnika u arhivu, koji bi prema odredbama iz članka 22 trebali biti "...crtaći, fotografi, restauratori, potreban broj vratara, spremišta, podvornika i knjigoveža".⁹

Nakon II. svjetskog rata proširuje se i reorganizira arhivska služba u Hrvatskoj. Uz postojeće arhive u Zagrebu, Dubrovniku, Zadru i Rijeci postupno se osnivaju novi, tako da već u razdoblju 1961–1962. u Hrvatskoj djeluje ukupno 13 arhivskih ustanova.¹⁰

Pri ovakvom proširenju arhivske djelatnosti, kao poseban problem pokazao se i nedostatak stručnih djelatnika. Tako na primjer, u realizaciji zakonskih odredaba koje su se odnosile na evidentiranje gradiva izvan Arhiva, prosvjetne vlasti uputile su uprave arhiva na angažiranje profesora, posebno onih iz povijesti.

Međutim, nije se samo nedostatak broja potrebnih djelatnika pokazao kao problem. To je bila i struktura djelatnika s gledišta dosegnute stručne spreme (VSS, SSS, kvalificirani fotografi, knjigoveže itd.) i unutar toga različite specijalnosti.

⁶ Nacrt Uredbe u pismohrani Hrvatskog državnog arhiva.

⁷ Isto.

⁸ Nacrt Uredbe.

⁹ Isto.

¹⁰ To su: Hrvatski državni arhiv te državni arhivi u Bjelovaru, Dubrovniku, Karlovcu, Osijeku, Pazinu, Rijeci, Sisku, Slavanskom Brodu, Splitu, Varaždinu, Zadru i Zagrebu.

Nakon 1945. godine, suočeni s velikim problemima zbog uništavanja arhivskog gradiva, često puta i zbog potpune neprofesionalnosti kadrova upućenih na rad u arhive i "... neshvaćanja da je arhivska građa povijesni spomenik", jača spoznaja o potrebi izobrazbe arhivista.

Opći zakon o državnim arhivima donijet je 1950. godine. Tim se zakonom, nažalost, ne dotiču niti rješavaju problemi izobrazbe arhivskih djelatnika.

Raspravu o potrebi izobrazbe arhivskih službenika, ali i onih koji vode skrb o gradivu što se nalazi kod stvaratelja, preuzeo je u to vrijeme Glavni arhivski savjet Jugoslavije (koji je u nekoliko navrata raspravljao o problemima kadrova u arhivima)¹¹.

Raspravu o promicanju i unapređivanju izobrazbe arhivskih službenika u Hrvatskoj preuzelo je po svom osnivanju Društvo arhivskih radnika Hrvatske (osnovano 7. studenoga 1954. u Zagrebu).

Na jednom od svojih prvih savjetovanja održanom 1956. u Varaždinu, raspravljajući o izobrazbi arhivskih službenika, a u kontekstu zvanja "arhivist", jedan je izvjestitelj predložio educiranje djelatnika VSS u arhivima u dva smjera, tj. "...moramo stvoriti novi tip arhivista, koji će biti sposoban:

- a) da samostalno rješava "sva pitanja arhivske službe na terenu" i
- b) za poslove koji će "...registraturno gradivo u arhivu pretvoriti – u arhivsko".

Međutim, metode i način na koji treba "...stvoriti taj novi tip arhivista", izvjestitelj nije preporučio.¹²

Treba spomenuti da mnogi službenici arhiva u tom razdoblju na raznim skupovima i u većem broju napisa ukazuju na problem nedostatka kadrova i na potrebu izobrazbe postojećih. U razdoblju 1951–1957. samo je u časopisu *Arhivist* objavljeno 26 članaka na ovu temu. Nažalost, sve je završavalo na utvrđivanju lošeg stanja.

Kroz stručni tisak toga vremena kristalizira se mišljenje autora tih napisa, kako je jedina mogućnost izobrazbe arhivskih djelatnika – organiziranje seminara i tečajeva. S aspekta toga vremena, najvjerojatnije je da je to bila dobra sugestije s velikim šansama za realizaciju budući se nisu mogla osigurati potrebna sredstva za druge, sustavnije oblike izobrazbe (organizacija studija, pokrivanje troškova studentima iz unutrašnjosti itd.). Osim toga, u to vrijeme ni srodna zvanja nisu imala mogućnosti sustavne izobrazbe na odgovarajućim školama (bibliotekari, muzejski djelatnici, konzervatori i dr.).

¹¹ *Arhivist*, I/1951 i *Arhivist*, II/1952 i dr.

¹² *Arhivist*, III/IV, 1956, sv. 3–4.

Prvi veći seminar arhivskih službenika održan je od 16. do 18. studenoga 1960. Bio je organiziran za djelatnike s VSS u Službi zaštite arhivskog i registraturnog gradiva izvan arhiva (vanjska služba). Seminaru je bilo nazočno ukupno 45 službenika iz svih arhiva Hrvatske.

Program seminara

I. Općenito o Vanjskoj službi

II. Predmet rada Vanjske službe; vrste arhivskog gradiva

III. Zadaci Vanjske službe

1. Nadzor nad arhivskim i registraturnim gradivom izvan arhiva i poduzimanje mjera zaštite
 - 1.1. posjećivanje registratura
 - 1.2. posjećivanje biblioteka, muzeja i instituta
 - 1.3. posjećivanje privatnih zbirki
 - 1.4. nadzor nad radom poduzeća za otkup otpadaka
 - 1.5. suradnja s administrativnom inspekcijom organa opće uprave
 - 1.6. suradnja sa službenicima koji rukuju registraturama
2. Pronalaženje arhivskog gradiva
3. Vođenje evidencija
 - 3.1. evidencija posjednika registratura i arhivalija
 - 3.2. kartoteka arhivskog i registraturnog gradiva izvan arhiva
 - 3.3. evidencija tuđeg gradiva (gradiva stranog porijekla) u registraturama
 - 3.4. evidencija pisanog gradiva, koje treba preuzeti u arhivsku ustanovu
 - 3.5. evidencija o muzejima, bibliotekama, institutima i arhivskom gradivu koja se kod njih nalazi
 - 3.6. evidencija privatnih zbirki
 - 3.7. dosjei registratura, organa vlasti, ustanova i organizacija koje posjeduju arhivsko i registraturno gradivo
4. Postupak škartiranja registraturnog gradiva kod imatelja registratura
5. Preuzimanje arhivskog gradiva u arhivsko spremište

IV. Planiranje rada i podnošenje izvještaja o radu Vanjske službe

V. Pozitivni propisi potrebni za rad Vanjske službe

Seminar se održavao po 7 sati dnevno, a bio je podijeljen na teoretski i praktičan dio. Teoretski se dio sastojao od predavanja i diskusije, a praktičan dio se odvijao na

evidencijama Arhiva Hrvatske. Predavači na seminaru su bili 3 arhivista i 1 predavač iz Konzervatorskog zavoda Hrvatske.¹³

S obzirom na situaciju, bilo je prirodno očekivati da će znanstvene strukture na Sveučilištu, barem one koje su radom bile vezane za arhive i arhivsku djelatnost, pokrenuti raspravu o izobrazbi arhivskih djelatnika, što se nije dogodilo. Šezdesetih godina napisan je veliki broj priloga na temu planiranja znanstveno-istraživačkog rada, ali o izobrazbi arhivskih radnika nije ništa predloženo, a ni dogovoreno.

Treba spomenuti da je za djelatnike s VSS pokazivana kroz rasprave i članke kakva takva pažnja njihovoj izobrazbi (spomentut je i seminar za radnike sa VSS koji rade u vanjskoj službi), dok za djelatnike sa SSS sve do sredine sedamdesetih godina nije učinjeno ništa.

Nastavljujući u tom pravcu, u Arhivu Hrvatske održan je od 5. rujna do 5. prosinca 1968. arhivistički tečaj. Predavalo je ukupno 10 predavača, tjedno po 25 sati (dnevno 4–6 sati). Nekih dana u tjednu održavale su se i vježbe po ovom programu u trajanju 1–2 sata. Program tečaja obuhvaćao je:

– Pomoćne povijesne znanosti – latinska, ćiriliska
i glagolska paleografija, diplomatika s kronologijom,
heraldika i sfragistika	nastavnih 119 sati
– Arhivistika	nastavnih 120 sati
– Povijest institucija	nastavnih 31 sat
– Propisi o arhivima	nastavnih 10 sati
– Osnovno poznavanje latinskog jezika	nastavnih 20 sati

Ukupno je održano 189 nastavnih sati i tridesetak sati vježbi. Nakon tečaja polagao se ispit. Komisija za stručne ispite priznavala je položene ispite ovoga tečaja.

Održavanje ovog tromjesečnog tečaja imalo je znatan utjecaj na daljnja razmišljanja o temi izobrazbe arhivskih djelatnika. Odgovornima se činilo da je održavanjem takvih tečajeva pogođen i pravi oblik izobrazbe. Taj model planirao se primijeniti i za djelatnike sa SSS. Bez obzira na nedostatak sustavnog obrazovanja i usavršavanja arhivskih djelatnika, sve se veća pažnja poklanja izradi priručnika, rječnika te prijevodima stranih arhivističkih tekstova.¹⁴

¹³ *Arhivski vjesnik* III/1960, str. 544.

¹⁴ Osim već spomenutih časopisa *Arhivski vjesnik* i *Arhivist*, za potrebe individualnog rada izrađeno je nekoliko priručnika i sličnih radova: Stjepan Bačić, Popis arhivske i registraturne građe u Hrvatskoj u 1959, AV III/1960, Zagreb; Ivan Beuc, Arhivistika, predavanja na arhivističkom tečaju u Zagrebu 1968, Zagreb, 1968; Josip Butorac, Arhivska čitanka, Zagreb 1950; J. Butorac, S. Bačić, Iz historije pisanog dokumenta, Zagreb 1966; Jakov Stipišić, Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi, Zagreb 1972. Objavljeno je i dosta prijevoda (Schellenberg npr.).

U Nacrtu koncepcije srednjoročnog plana razvitka arhivske djelatnosti u u Hrvatskoj 1971–1975.¹⁵ u poglavlju "Stručni kadrovi potrebni za ostvarenje dugoročnog plana razvoja", Bernard Stulli predviđa:

– Za arhiviste (VSS): treba organizirati posebno školovanje za studij: arhivistike, PPZ, tekstologije, povijesti institucija, dokumentaciono-informativne službe, konzervacije i restauracije arhivskog gradiva, moderne tehnike arhivskog poslovanja. "...Sve to putem posebnih tečajeva, seminara i studijske prakse u zemlji i inozemstvu..."¹⁶

Navedene se discipline ne predaju na domaćim fakultetima ili se, samo neke od njih, predaju u opsegu daleko nedovoljnom za potrebe suvremene arhivske djelatnosti.

– Posebno treba predvidjeti specijalističke tečajeve za osposobljavanje visokokvalificiranih arhivskih radnika koji će obrađivati posebne vrste arhivskog gradiva. Misli se prije svega na srednjovjekovno gradivo pisano glagoljicom, ćirilicom, njemačkom goticom; nadalje na acta turcica; zatim gradivo posebnih zbirki kao što su kartografske, grafičke, heraldičke, genealoške zbirke i sl., te zbirke foto- i fonomaterijala. Uključuje se i studij povijesti određenih jezika na kojima je gradivo pisano.

Strukture koje bi se nakon izobrazbe trebale dobiti:

VSS: 20% – arhivista trebali bi imati završen ekonomski ili pravni fakultet;

55% – arhivista trebali bi imati završen filozofski fakultet;

5% – arhivista trebali bi imati završen tehnički fakultet;

VŠS: 60% – viših arhivskih tehničara trebali bi imati završenu višu upravnu školu;

40% – zaposlenih trebali bi biti kvalificirani majstori;

SSS: 35% – arhivskih tehničara trebali bi imati završenu srednju tehničku školu kemijskog smjera ili srednju farmaceutsku školu;

25% – zaposlenih trebali bi biti kvalificirani radnici;

20% – arhivskih tehničara trebali bi imati završenu gimnaziju;

20% – arhivskih tehničara trebali bi imati završenu srednju upravnu školu.

U istoj elaboraciji, ali u poglavlju "Osnovni ciljevi, zadaci i prioriteta za razdoblje 1971–1975." Stulli navodi: "... Organizirati tromjesečni tečaj za mlade visokokvalificirane arhivske radnike (arhiviste) u godini 1971, 1973. i 1975. g. Isto

¹⁵ *Arhivski vjesnik* XI–XII, Zagreb 1969.

¹⁶ Isto.

tako i redovne godišnje stručne seminare u trajanju od po 15 dana, posebno za pitanja evidencije:

- arhivskog gradiva izvan arhiva,
- obrade arhivskog gradiva A – kategorije i
- konzervacije i restauriranja arhivskog gradiva...".

U Hrvatskoj je sedamdesetih godina organizirana izobrazba arhivskih djelatnika najprije na III. stupnju fakultetske nastave. Bilo je to u okviru Centra za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu (studij pri Referalnom centru – CSBDZ-a). Studij je organiziran prvenstveno za djelatnike koji će raditi ili rade na novijem arhivskom gradivu.

Program studija arhivistike na Referalnom centru Sveučilišta u Zagrebu

I. Godina

Obvezni kolegiji:

- Uvod u dokumentaciju i informatiku
- Dokumentacijska i informacijska služba
- Mreže (arhivistika, biblioteke, muzeji itd)
- Bibliografije
- Katalozi i druga inf. sredstva u bibliotekama, arhivima itd.
- Klasifikacija i klasifikacijski sustavi
- Dokumentacija u muzejima
- Dokumentacija u arhivima
- Informacije i komunikacije
- Nekonvencionalne publikacije
- Principi, metodika i tehnika znanstveno istraživačkog rada
- Uvod u elektroničku obradu podatak

Smjer arhivistika:

- Uvod u arhivistiku
- Principi i metode arhivske teorije i prakse
- Arhivi – arhivska služba – zakonodavstvo
- Praktičan rad iz arhivistike

II. godina

Obvezni kolegiji:

- Informacijsko-dokumentacijsko-komunikacijski sustav za specijalno odabrano područje
- Ustav, zakoni i relevantni propisi
- Magistarski rad (tri kolegija po izboru)

- Smjer arhivistika:
- Arhivistika I., II., III. i IV
 - Paleologija
 - Zaštita, konzervacija i restauracija bibliotečnog i arhivskog gradiva
 - Principi i metodika identifikacije arhivskog gradiva

Krajem osamdesetih godina taj postdiplomski studij pri Referalnom centru u Zagrebu se ugasio, a organiziran je na Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu u okviru postdiplomskog studija iz informatičkih znanosti – smjer arhivistika, s istim programom i istim nastavnicima kao u Zagrebu.

Nakon potrebnih priprema, u Zadru je školske 1971/72. godine pri Filozofskom fakultetu otvoren treći stupanj – postdiplomski studij iz pomoćnih povijesnih znanosti sa specijalizacijom u arhivistici. Postdiplomski studij su prvenstveno trebali upisati arhivski djelatnici koji rade ili će raditi na starijem arhivskom gradivu.

Postdiplomski studij trajao je 4 semestra s posebno organiziranim predavanjima i vježbama u svakom semestru. Uz predavanja slušači su bili obvezni izraditi i jednu seminarsku radnju te položiti veći dio ispita kao uvjet za upis na drugu godinu odnosno za pisanje magistarskog rada.

U prvoj godini studija svi polaznici slušali su pomoćne povijesne znanosti: latinsku i slavensku paleografiju, opću i nacionalnu diplomatiku, filigranologiju s papirologijom, kronologiju, sfragistiku, heraldiku, genealogiju, numizmatiku, epigrafiku, topografiju s toponomastikom, historijsku geografiju, metrologiju i povijest institucija (povijest države i prava) hrvatskog naroda i ostalih naroda Jugoslavije.

U drugoj godini studija su se polaznici opredjeljivali za jednu od ovih specijalizacija: metodologiju znanstvenog rada s historiografijom i kritikom izvora, arhivistiku, muzeologiju, bibliotekarstvo.¹⁷

Usporedno s navedenim obrazovnim cjelinama (koje su i funkcionirale) započela je 1975. godine rasprava i o sustavnoj izobrazbi arhivskih djelatnika sa SSS i VŠS.

Rasprave o stalnim tečajevima za izobrazbu arhivskih djelatnika zamijenjene su raspravama o potrebi povremenog organiziranja usavršavanja arhivskih djelatnika. Te su rasprave polazile od mišljenja da se tijekom redovnog školovanja organizira školovanje arhivskih djelatnika na svim razinama (i srednjoj i visokoj) dosegnute stručne spremne. Da bi se to ostvarilo, izrađeni su i nastavni programi, u čijoj izradi su, barem u prvoj fazi, sudjelovali i djelatnici arhiva.

¹⁷ Josip Kolanović, Postdiplomski studij pomoćnih povijesnih znanosti u Zadru, *Arhivski vjesnik*, XV/1972, 331–334.

Pregled izrađenih nastavnih programa cjeline obrazovanje arhivskih djelatnika:

1. SSS

Zakonom o srednjem obrazovanju u Hrvatskoj¹⁸ se stvara osnova za obrazovanje u oblasti informatike, dokumentacije, bibliotekarstva i arhivistike. Na osnovi Rješenja Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu od 11. prosinca 1978., između ostalih profila obrazuje se i za profil arhivist za radno mjesto stručni radnik "arhivist". Naziv radnog mjesta kakvo mu je dodijelila republička prosvjetna birokracija, pokazuje stupanj suradnje u izradi programa s arhivskom službom. Istim Rješenjem odobren je i Nastavni program za odgoj i obrazovanje kadrova u INDOK djelatnosti. Osim općih predmeta, koji se slušaju kroz 4 semestra, za "arhiviste" je u Programu predviđeno po 140 sati za predmete: arhivi i arhivska djelatnost; arhivi u radnim organizacijama; praktičan rad.

Kao i svi profili u reformi školstva i ovaj nije u cijelosti dao očekivane rezultate. Učenici su završavali srednju školu – smjer "arhivist" i dobijali takvo zvanje. Obično su učenici tog usmjerenja odlazili na neki studij, a oni koji su željeli raditi u arhivima s tim zvanjem i znanjem, praktično su bili početnici. Treba spomenuti da u nastavi, u najvećem broju slučajeva, nisu sudjelovali arhivski djelatnici, a stvarna praktična nastava nije ni provedena.

2. VSS II. stupnja fakultetske nastave

U dokumentu Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu. od 18. kolovoza 1978., između ostalog se navodi: "...Obrazovanje za smjer arhivist organizira Filozofski fakultet u Zadru za diplomirane stručnjake odnosno za studente povijesti, povijesti umjetnosti, prava, ekonomije, politologije te drugih znanstvenih disciplina prema potrebi...".

U nastavku navedenog dokumenta navodi se da se "...Obrazovanje utvrđenih profila s odgovarajućim smjerovima ostvaruje u pravilu u dodiplomskom studiju kroz izbornu nastavu, metodologiju rada i stručnu praksu u trajanju od 6 tjedana, a organizira se u završnim semestrima studija u opsegu od oko 20% od ukupnog broja nastavnih sati određenih za studij temeljne struke". Za diplomirane stručnjake pojedinih znanstvenih disciplina smjer se ostvaruje i kroz dodatno obrazovanje u trajanju od najviše dva semestra. Tim dokumentom su postdiplomski studiji na Fakultetu organizacije i informatike u Varaždinu i na Filozofskom fakultetu u Zadru uklopljeni u cjelinu novog sustava izobrazbe.

Program izobrazbe arhivista (arhivskih djelatnika sa VSS) usvojen je na sjednici OOUR-a za povijest, arheologiju i povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagre-

¹⁸ Narodne novine, 27/1976.

bu 11. travnja 1980. U njegovom prvotnom osmišljavanju bili su angažirani i stručnjaci arhivske službe Hrvatske. Nakon ostvarene suradnje u njihovoj izradi, dogovoreni programi su mijenjani i nadopunjavani bez suradnje s arhivskom službom Hrvatske, a izvođeni od osoba koje nisu radile ili bile stručnjaci za povjerenim nastavna područja.

Prema ovom Programu predviđeno je da u smjeru arhivist postoje dvije grupe: arhivist za starije gradivo i arhivist za novije gradivo.

Arhivist za starije gradivo:

- Opće programske osnove (8 semestara, 360 nast. sati)
- Zajedničke programske osnove (8 semestara, 360 nast. sati)
- Povijest (8 semestara, 1236 nast. sati)
- Latinski jezik (8 semestara, 450 nast. sati)
- Arhivistika sa PPZ (8 semestara, 864 nast. sata)

Arhivist za noviju građu:

- Opće programske osnove (8 semestara, 360 nast. sati)
- Zajedničke programske osnove (8 semestara, 360 nast. sati)
- Povijest (8 semestara, 1236 nast. sati)
- Njemački jezik (8 semestara, 450 nast. sati)
- Arhivistika (povijest institucija, kancelarijsko poslovanje, moderni jezik, povijesni izvori, hist. geografija s kartografijom) – 8 semestara, 864 nast. sata.¹⁹

Od problema koji su pratili ovaj studij treba istaknuti njegovu izoliranost od Hrvatskog državnog arhiva i arhivske službe kako u pogledu programa tako i u pogledu izvoditelja tih programa.

Arhivska je djelatnost s tog studija, kojeg je kroz ovo vrijeme pohađalo desetak studenata, dobila tek dva ili tri diplomirana djelatnika, čija je osposobljenost za rad u arhivima Hrvatske bila temeljito upitna. Zbog tih okolnosti arhivska se djelatnost našla u položaju kao šezdesetih ili sedamdesetih godina: sustavno se nitko nije bavio izobrazbom potrebnih arhivskih djelatnika.

Krajem osamdesetih godina Uprava Hrvatskog državnog arhiva, Hrvatsko arhivističko vijeće, te Hrvatsko arhivističko društvo opet su počeli organizirati tečajeve

¹⁹ Detaljnije o programima vidjeti: Nastavni plan i program za odgoj i obrazovanje kadrova u INDOK djelatnosti (Svezak III), Zavod za prosvjetno-pedagošku službu, Zagreb 1977. i Nastavni programi za obrazovanje arhivskih radnika u SR Hrvatskoj, priredila Ružica Kovačić-Kolarević, *Arhivski vjesnik* XXI–XXII, Zagreb 1978, 1979.

i seminare, kako bi počeli s izobrazbom u arhive primljenog mladog naraštaja do konačnog rješenja ovog problema.

U programe osposobljavanja arhivskih djelatnika i djelatnika na zaštiti arhivskog i registraturnog gradiva izvan arhiva uključilo se i Povjerenstvo za stručne ispite u arhivskoj struci (organiziranjem tečajeva za kandidate koji će polagati stručne ispite), te povjerenstva regionalnih arhiva za provjeravanje znanja djelatnika na poslovima zaštite arhivskog i registraturnog gradiva izvan arhiva (organiziranjem tečajeva i prigodnih predavanja).

Usporedno je tekao i proces dogovaranja sa sveučilištima i fakultetima, Ministarstvom znanosti i tehnologije i Ministarstvom kulture o organiziranju redovnog i poslijediplomskog studija arhivistike na Zagrebačkom sveučilištu. Ti su pregovori i dogovori uspješno završeni.

Hrvatski arhivi i arhivistika u Hrvatskoj konačno imaju svoj redovni i poslijediplomski studij arhivistike.²⁰

Resumé

LES FORMES DE LA FORMATION DES ARCHIVISTES EN CROATIE

En Croatie, les réflexions de la nécessité de la formation professionnelle des archivistes sont présentées du moitié du XIX siècle. Au paravant et en ce temps, la formation des archivistes s'exerçait seulement aux Archives, par les travaux pratiques. La revue "Vjesnik Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arhiva u Zagrebu" avait une importante role pour l'éducation des archivistes contemporaines.

Après la Seconde guerre mondiale, les Archives en Croatie se multiplient et se réorganisent. Les problèmes étaient: le manque des archivistes et l'élimination des archives à cause de l'incompétence des employés aux Archives.

Le loi aux Archives d'État (de 1950 année) n'a pas touché la question de la formation archivistique. Le Conseil général archivistique de Yougoslavie et La Société des archivistes en Croatie ont traité cette problématique. Tous les débats avaient une même conclusion: il faut organiser les séminaires et les courses.

Le premier grande séminaire archivistique est organisé en an 1960. Parallèlement, on se publiaient les manuels et les dictionnaires archivistiques.

Les études archivistiques du troisième degré étaient organisés en années 1970-es (à Zagreb, Varaždin et Zadar).

²⁰ Filozofski fakultet u Zagrebu, Vodič kroz studij za akademsku godinu 1997/98, Zagreb 1997.

Le renseignement secondaire archivistique en Croatie est commencé par le loi du 1978 année, mais sans les résultats expéctifs. En même temps, l'étude archivistique (ordinaire), était organisé, isolé des Archives d'État et sans la pratique archivistique et avec seulement quelque dizaine des étudiants.

C'est à dire, le même probleme persistait – personne n'a pas systématiquement traité la question de la formation archivistique en Croatie.

Le cycle nouveau est commencé de la fin des années 1980-es par l'organisation des séminaires et des courses archivistique de la part des Archives d'État, du Conseil archivistique et de l'Association des archivistes en Croatie. En an 1997 en cadre de l'Université à Zagreb sont organisés les études archivistiques (ordinaires et du troisième degré).

Traduit par Branka Molnar